

THE APPROACH TO WORLD UNITY. By Arthur Sweetser. Geneva 1929. 50 str.

Autor studuje hlavně vztah Spojených států k Společnosti národů, ale předesílá úvahu o prvních počátcích Společnosti. Ukazuje, jak sama světová válka uspíšila hnutí pro mezinárodní organizaci, jak se ke konci války cítilo, že všechny její oběti by byly marné, kdyby se nedospělo k míru trvalému a konstruktivnímu, spojenému se systémem mezinárodní organizace. Americký prezident navrhl Společnost národů a prosadil, že se Úmluva o ní stala integrální částí mírových smluv. Ale i v Evropě se vidělo, že nebude lze rozřešiti hned všechny problémy a že bude třeba nějakého stálého mechanismu, který by pokračoval v práci mírové konference.

P. Sweetser uznává, že počátky Společnosti národů byly velmi skromné. Bylo to pouhých 26 článků Úmluvy, bez organizace a bez vedoucí osobnosti. Také první manifestace — schůze Rady 16. ledna 1921 nezúčastnili se premiéři neb zahraniční ministři, nýbrž politikové menší důležitosti. S počátku bylo dosti skepse. Avšak již první valné shromáždění v listopadu 1920 ukázalo životnost Společnosti národů. Zástupci většiny států uvítali možnost pravidelných mezinárodních schůzek. Mnozí pak, zejména neutrálové, byli rádi, že mají příležitost mluvit do otázek mezinárodního života. Tak stanoveno pravidelné zasedání na první pondělí každého září. To znamená, že každý rok sejde se v tuto dobu v Ženevě sedm až osm set vynikajících politických a technických vůdců světa a čtyři sta žurnalistů a spisovatelů, aby jednali o světových otázkách. Prvním důsledkem těchto schůzek je demokratisace mezinárodních otázek, které takto z tajemných síní zahraničních úřadů přicházejí na světlo veřejného mezinárodního jednání. Druhým důsledkem je probuzení zájmu o tyto otázky u politiků a techniků, kteří přicházejí do Ženevy. Stálým stykem vyměňují se myšlenky a rodí se nové podněty. Třetím důsledkem je fakt, že byla do mezinárodního života zavedena zásada kontinuity a znaleckých studií. Dříve svolávaly se mezinárodní porady po krátkých přípravách, spěšně probraly svůj úkol a rozcházely se často bez jakýchkoli důsledků. Vše se dalo v ovzduší spěchu a povrchnosti. Dnes není třeba dosáhnouti výsledku za krátkou dobu. Naopak, nejobtížnější otázky probírají se bod za bodem až ke konečnému rozřešení. Jednání vede se vždy za účasti sboru znalců.

Přes to Společnost národů, opuštěná Amerikou v prvních dvou letech své existence, působila často dojemem »chudé příbuzné«. Zdálo se, že se hodí pro řešení menších otázek humanitních a sociálních, ale nikdo z významných politiků nepokládal ji za schopnu řešiti větší politické problémy. Společnost národů se však organizovala — scházela se valná shromáždění, scházela se Rada, v Haagu působil Mezinárodní stálý soudní dvůr a v Ženevě Mezinárodní úřad práce. Po prvé v dějinách byla v mezinárodním životě stálá instituce se stálým úřednictvem, rozpočtem a úplným technickým zařízením. Záhy učinila Společnost i první kroky k »realismu« — rozřešila spor o Horní Slezsko, který ohrožoval anglicko-francouzskou součinnost, pomohla Rakousku v hospodářské krizi. Dokázala, že je sto, aby řešila větší otázky, jsou-li jí předloženy. Získala si tak důvěru předních státníků. R. 1924 přišli do zasedání MacDonald a Herriot, později Chamberlain, Briand a Stresemann účastnili se schůzí Rady, jež se tak změnila na schůzky nejvlivnějších světových státníků. Tím není ovšem řečeno, že Společnost národů reklamuje pro sebe monopol řešení všech mezinárodních otázek. Lze-li některý problém řešiti bez jejího přispění, je dobře. Je-li naopak třeba její součinnosti, ráda ji nabídne. Není organizací, která žije svým odlišným životem. Chce jen vyjadřovati mínění vlád a veřejnosti a býti sprostředkovatelkou mezinárodní součinnosti.

Zvláštní je postavení Spojených států k Společnosti národů. Americký prezident prorazil vlastně svým návrhem na její zřízení, avšak pak nastala radikální změna. Amerika odpírala jakoukoli oficielní účast na ženevských pracích, zrazovala od ní i jednotlivce, ba dokonce ani neodpovídala na noty Společnosti národů. Tato situace byla však neudržitelná a občané donutili vládu k změně. Nejprve americké ženy žádaly, aby Spojené státy spolupracovaly při akci proti obchodu ženami a dětmi, jiní žádali americkou účast ve výboru pro obchod opiem. Význační soukromníci ze Spojených států účastnili

se díla Společnosti národů. Právník Elihu Root vypracoval statut soudního dvora, jiní spolupracovali na díle hospodářském. Na zdravotnických pracích měly podíl americký Červený kříž a Mezinárodní zdravotní ústav Rockefellerovy nadace. Vláda Spojených států nemohla ignorovati tuto součinnost svých občanů se Ženevou a tak jednoho dne došlo do Ženevy 14 amerických odpovědí na noty Společnosti národů. Později delegováni američtí zástupci do výboru pro obchod opiem, pro otroctví a jak rostl okruh činnosti Společnosti národů, tak vzrůstala i americká spolupráce. Od r. 1927 byla Amerika plně zastoupena na čtyř velkých světových konferencích svolaných Společností národů. — Přes to však, že dnes jsou styky mezi Spojenými státy a Ženevou téměř stále a srdečné, soudí p. Sweetser, že nestačí. Jsou přece jen částečné a nemohou být proto plně účinné. Jako se Amerika rozhodla pro spolupráci, musí se rozhodnout i pro členství. Je to i v jejím zájmu. V Ženevě se buduje nový systém mezinárodního života. Společnost národů není jen politickým mechanismem; naopak, je křížovatkou, kde se setkávají všechna dnešní mezinárodní hnutí: politické, právní, hospodářské, finanční, sociální a humanitní. Dnes už není možno, aby se některý stát úplně uzavřel tomuto proudu, který jde za mezinárodní organizací. Amerika pak má povinnost přispěti svým členstvím ve Společnosti národů k světovému pokroku a míru. Její neúčast by odporovala povaze amerického lidu, který vždy vynikal schopností k vůdcovství a k iniciativě a energií v boji za nové myšlenky. P. Sweetser doufá, že se tak stane brzy, že pak zároveň se spojí všechny síly mezinárodní součinnosti, posílené existencí Společnosti národů, aby zabezpečily světu mír. Sweetserova knížka, naplněná velkou věrou v dílo Společnosti národů, končí nadějí v další desetiletí ženevského díla.

Dr. Konstantin Jelínek.

E. CHALUPNÝ: SOCIOLOGIE A FILOSOFIE PRÁVA A MRAVNOSTI. Chalupného Sociologie, řady speciální sv. I., část 1; v Praze, vlastním nákladem, — 214 stran). Po pěti svazcích sociologie všeobecně vydal Chalupný první svazek sociologie speciální. Autor sám zdůrazňuje empirickou metodu svého spisu i svoji snahu popularisovat právo i sociologii; mimo to se Chalupný v tomto svazku vypořádal se zkušenostmi své čtvrtstoleté advokátní praxe, kterou právě upustil, aby se mohl plně věnovati činnosti vědecké a literární. Nejde tedy o ryze theoretickou vědeckou knihu s logicky dokonalou systematickou osnovou.

Věren své popisné a empirické metodě, kterou se snaží ve svém rozměrném díle zachytiti tak nesmírně složitý předmět jako je lidská civilisace a kultura se všemi svými hmotnými i duševními, mrtvými i živými složkami, podává Chalupný i v tomto prvním speciálním svazku popis a rozbor dvou zcela konkrétních výseků sociálního života, totiž jevů právních a mravních i názorů o nich.

Proti takovému popisnému a empirickému vymezení vědního oboru, odvozenému z předmětu, možno ovšem uvést zásadní námitky noetické a metodologické, ale nelze mu upřítí jistého oprávnění: jednak tak začaly snad všechny vědy, jednak jsou při tom dány samým vnějším předmětem určité hranice, které chrání před vyšnutím do pseudovědeckých spekulací, jimž bývají ohroženy vědy, založené sice na logicky přesnější, ale abstraktnějších a proto spíše kontrole unikajících základech.

Chalupnému jest zákon (resp. pozitivní právo vůbec) pouze jednou složkou práva, která se teprve praksí stává sociálním činitelem. Při střetu praxe (judikatury) se zákonem vítězí praxe (stránka 15). Příkladem mimozákonných vlivů na konání práva jsou nejen procesy porotní, nýbrž i soudnictví vůbec. Proto nelze podle Chalupného vytvořiti sociologii nebo filosofii práva bez znalosti praxe.

Rozborem mravních a právních prvků v právních jednáních snaží se dospěti k odlišení práva od mravnosti. Mravní zásady působí podle Chalupného v ryzím právu jen když je právo samo uznává, sympathie působí jen na zapřenou. Podrobnějším rozbohem některých institutů právních, jako zejména ustanovení o právním zastupování ex offio, dospívá k tvrzení, že právo a mravnost nejsou ani totožny ani souběžny, ani sobě podobny, nýbrž že to jsou kulturní výtvoři různorodé, někdy přímo paradoxně sobě protivné v praktických výsledcích. Tyto anomalie vysvětluje systematicky správně poukazem na